

Samenvatting

Na de verkoop van het ENCI-fabriekscomplex in 2022 droeg ENCI-Heidelberg op 29 september 2023 haar archief officieel over aan het Sociaal Historisch Centrum Limburg. ENCI-Heidelberg droeg na overdracht ook bij aan het eerste behoud door het archief ijzer-, zuur- en schimmelvrij te maken.

Voor de verdere opslag, inventarisatie en ontsluiting van het ENCI-archief in de komende jaren, alsmede voor publieksactiviteiten, is een totaalbedrag van afgerond € 441.900,- noodzakelijk. De gemeente Maastricht verleent hierin een incidentele subsidie van € 25.000 vanuit het budget Gebiedsontwikkeling ENCI 2024.

De inventarisatie en ontsluiting van het bedrijfsarchief van ENCI is van belang vanwege de cultuur- en sociaalhistorische waarden. Het archief bevat het volledige geheugen van ENCI en is cruciaal om het verhaal van de plek vandaag én morgen te kunnen vertellen. Het verhaal van de ENCI zorgt voor de verbinding tussen het fabrieksterrein, de aangrenzende groeve, de inwoners van Maastricht en de toekomstige bezoeker.

Beslispunten

1. Vanuit het budget Gebiedsontwikkeling ENCI 2024 € 25.000 beschikbaar stellen via een incidentele subsidie voor de inventarisatie en ontsluiting van het ENCI-bedrijfsarchief.

Besluit Burgemeester en Wethouders d.d. 24 juni 2024:

Conform.

1. Aanleiding

De aanleiding van dit collegevoorstel is het verzoek van het Sociaal Historisch Centrum Limburg (SHCL) om een financiële bijdrage (een subsidie) voor de ontsluiting van het ENCI-Maastricht-archief en de publieksactiviteiten die in dat kader zullen plaatsvinden. Het verzoek aan de gemeente Maastricht is een bijdrage te leveren van € 50.000.

2. Context

Na de verkoop van het ENCI-fabriekscomplex in 2022 droeg ENCI-Heidelberg op 29 september 2023 haar archief officieel over aan het Sociaal Historisch Centrum Limburg. ENCI-Heidelberg droeg na overdracht bij aan het eerste behoud van het archief door het ijzer-, zuur- en schimmelvrij te maken en behoud voor de toekomst te garanderen door een financiële bijdrage van € 50.000.

De inventarisatie en ontsluiting van het bedrijfsarchief van ENCI is van belang vanwege de cultuur- en sociaalhistorische waarden. Het archief bevat het volledige geheugen van ENCI en is cruciaal om het verhaal van de plek in de toekomst te kunnen blijven vertellen.

Het verhaal van de ENCI zorgt voor de verbinding tussen het fabrieksterrein, de aangrenzende groeve, de inwoners van Maastricht en de toekomstige bezoeker en houdt het gebied levend en tastbaar in de context van het heden met de kennis uit het verleden.

Als partner in het Plan voor Transformatie ENCI is de gemeente Maastricht in nauw overleg met de huidige eigenaar Limburg Real Estate over de toekomstige gebiedsontwikkeling van het voormalig ENCI-fabrieksterrein. In 2023 leverde Mecanoo een ambitedocument op dat momenteel verder wordt uitgewerkt in een ruimtelijk kader en masterplan. Daarnaast is in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Provincie Limburg de toekomstige erfgoedbescherming in voorbereiding door middel van aanwijzing van rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten.

De inventarisatie, het behoud en de ontsluiting van het ENCI-archief is net zo van belang als de bescherming van de fysieke waardevolle bebouwing. Zonder monumenten wordt het verhaal niet tastbaar en omgekeerd, zonder ontsloten archief staan op het terrein monumenten zonder bijbehorend verhaal en zonder betekenis.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed draagt daarom € 15.000 bij aan de inventarisatie en ontsluiting van het ENCI-archief en Provincie Limburg kent € 50.000 toe. De gemeente Maastricht wil hierbij aansluiten met een subsidie van € 25.000. De bijdragen van de drie overheden kan andere (private) fondsverstrekkers en sponsors mogelijk stimuleren om de volledige dekking rond te

krijgen. Met onder andere deze toekenningen stelt het Sociaal Historisch Centrum zich garant voor een succesvolle voltooiing van het project. De ontsluiting van het historische bergarchief zal in 2026 bij het honderdjarig bestaan van ENCI-Maastricht opgeleverd worden en de ontsluiting van het jongere archiefdeel zal naar verwachting in 2029 klaar zijn.

Een gemeentelijke financiële bijdrage in de vorm van een subsidie, voor de inventarisatie en ontsluiting van het ENCI-archief, past binnen de omgevingsvisie Maastricht 2040 'Koester de Balans'. Als transitiegebied is het voormalig ENCI-fabrieksterrein op termijn gemarkeerd als mogelijke stedelijke werklocatie en/of een combinatie van meer recreatieve en culturele functies; In deel 2 van de omgevingsvisie is opgenomen dat het verleden 'springlevend' moet blijven. Daarom is het van belang op een actieve en eigentijdse manier de kennis van ons waardevol industrieel erfgoed over te brengen. Het brede publiek zoals bewoners, bezoekers en geïnteresseerden kunnen meer betrokken worden bij het cultureel erfgoed door het verhaal van de plek te vertellen. De voormalige ENCI is voor veel Maastrichtenaren een belangrijk onderdeel van het verhaal van Maastricht, met een uitdeining tot ver buiten de stadsgrens.

3. Gewenste situatie

Het verhaal van het ENCI-complex kan alleen goed worden verteld als het archief is geïnventariseerd en ontsloten. Het ENCI-archief is vergelijkbaar met het archief van de Sphinxfabriek. Door de ontsluiting van dit archief was het mogelijk om het leven en werken in deze fabriek destijds tastbaar te maken in de context en voor de passanten van nu door bijvoorbeeld het ontwerp van de Sphinxpassage.

Het ENCI-archief bestaat uit 500 strekkende meter met de volledige bedrijfsgeschiedenis vanaf de oprichting van de cementfabriek in 1926 tot heden. De ENCI leverde de cement in de wederopbouw in heel Nederland. Het belang hiervan is terug te vinden in het ENCI-bedrijfsarchief dat zeer volledig en intact is. Zonder de inventarisatie en ontsluiting ervan is het ontwikkelen van een narratief, een museum of informatie-/belevingscentrum op het terrein nagenoeg onmogelijk. Het bevat uitgebreide documentatie over mergelwinning, wederopbouw, werkgelegenheid en natuur- en milieubescherming. Zo bevat het onder meer kasboeken, ideeënbusen, productieprocessen, bouwvergunningen, fotoarchief, ongevallenregister, correspondentie met familie Regout en de archieven van de eerste groeve in Vijlen.

Een bijdrage aan de inventarisatie en ontsluiting van het ENCI-archief is te motiveren omdat het de volgende doelstellingen bevordert:

- Het uitvoeren van (sociaal-)historisch onderzoek waarmee nieuwe verhalen en kennis over het industriële verleden van ENCI- fabriek en haar werknemers beschikbaar kunnen komen.
- Het beleven en betekenis geven van het voormalig ENCI-complex, waardoor de verbinding tussen het fabrieksterrein en de bevolking of toekomstige bezoeker tot stand komt. Hierdoor wordt het publieksbereik vergroot en blijft het verleden springlevend.
- Het creëren van een herkenbare plek waar de bezoeker, bewoner, en ondernemer zich mee kan identificeren, door het ENCI-DNA te benutten en toe te passen in de context van nu.
- Het inspireren van ontwerpers en ontwikkelaars voor de toekomstige ruimtelijke inrichting, architectuur, kunst en landschap zodat ontwerpkracht en kwaliteit aan het gebied kan worden toegevoegd.

Voor het verdere behoud, de opslag, inventarisatie en ontsluiting naar de toekomst, onder andere voor publieksactiviteiten van het ENCI-archief, is een totaalbedrag van afgerond € 441.900,- noodzakelijk. De gemeente Maastricht verleent hierin, op aanvraag van het SHCL, een incidentele subsidie van € 25.000 vanuit het budget gebiedsontwikkeling ENCI 2024.

Vanwege bovenstaande doelstellingen, de omvang en de uniciteit van het ENCI-archief is precedentwerking gering.

4. Effect op duurzaamheid en/of gezondheid

Niet van toepassing.

5. Effect op de openbare ruimte

Niet van toepassing.

6. Personeel en organisatie

Niet van toepassing.

7. Informatiemanagement en automatisering (incl. Smart City)

Niet van toepassing.

8. Financiën

Binnen het gemeentelijke budget voor de gebiedsontwikkeling ENCI, is voor 2024 een post van € 50.000 voorzien voor Onderzoek en Onvoorzien. Een deel hiervan is nodig voor het thema omgevingsplan (cultureel erfgoed) en mogelijk kosten in relatie tot de liquidatie SOME.

Voor het toekennen van het volledige gevraagde bedrag van € 50.000 voor de inventarisatie en ontsluiting van het ENCI-bedrijfsarchief, is onvoldoende ruimte in het ENCI-projectbudget. Bovendien staat een dergelijk bedrag niet in verhouding tot andere in het verleden toegekende bedragen voor cultuur en monumenten. Wel zien we ruimte om een budget van € 25.000 incidenteel vrij te maken binnen het budget Gebiedsontwikkeling ENCI 2024. Deze incidentele subsidie wordt verleend op grond van artikel 4:23 lid 3 sub d van de Algemene wet bestuursrecht. Hierbij is ook de Algemene Subsidieverordening Maastricht 2020 van toepassing.

9. Aanbestedingen

Niet van toepassing

10. Participatie tot heden

De raadsleden worden geïnformeerd via een raadsinformatiebrief.

11. Voorstel

1. Vanuit het budget Gebiedsontwikkeling ENCI 2024 € 25.000 via een incidentele subsidie beschikbaar stellen voor de inventarisatie en ontsluiting van het bedrijfsarchief.

12. Uitvoering, evaluatie en vervolg

De incidentele subsidie van € 25.000 wordt op grond van art. 4:23 lid 3 sub c Algemene wet bestuursrecht verleend aan het SHCL. Dit zal door het Team Subsidies worden gefaciliteerd.